

TECHNIK

Czasopismo poświęcone

sprawom górnictwa, hutnictwa, przemysłu i budownictwa

Katowice, 1 kwietnia 1931 r.

TREŚĆ NUMERU:

1. Wystawa Wyrobów Krajowych Fabryk Aparatów Elektrycznych — Inż. M. Skrzywan	- - - - - 106	4. Stare polskie pieśni górnicze	- - - - - 120
2. Prawo górnicze	- - - - - 108	5. Z życia towarzystw technicznych, komunikaty i wiadomości osobiste	- - - - - 123
3. Węgiel Brytyjski — Arnold Sarjusz Makowski — Warszawa	- - - - - 119		

Wystawa Wyrobów Krajowych Fabryk Aparatów Elektrycznych.

urządzona staraniem Stowarzyszenia Dozoru Kotłów Parowych w Katowicach w grudniu 1930 r.

Inż. M. Skrzywan.

Dokończenie.

Nastawnik ten zasługuje na uwagę tak ze względu na swą celową budowę, która przy możliwie najmniejszych wymiarach umożliwia zupełnie mocną i pewną konstrukcję nastawnika o bardzo znacznych powierzchniach styków, jak również i ze względu na jakość materiałów użytych (izolacja wyłącznie z Pertinax'u) i samą zasadę budowy (kontakty młoteczkowe), dzięki której nastawniki tego typu zyskują sobie coraz to większe rozpowszechnienie.

Z następnych działów wyróżnić należy dział produkcji węgla dla celów elektrotechniki. Poza produkcją szczołek wszelkich jakości i typów — jak to szczołek brązowych, miedzianych, grafitowych, elektrografitowych i węglowych twardych — widzimy tu węgle dla lamp lukowych, do spawania elektrycznego, dla elementów galwanicznych, węgle i rury potrzebne dla fabrykacji azotniaku jak również normalne węglowe elektrody. Przemysł węgla elektrotechnicznych reprezentowany był bogato przez firmę Elektryczność S. A. Ząbkowice, prócz tego zaś przez firmy Jednopol w Tarnowskich Górach oraz Cieszyńska Fabryka Węgla w Cieszynie.

Dział akumulatorów reprezentowany był przez Zakłady Akumulatorów „Tudor“ S. A., która wystawiła zarówno akumulatory do radia, (ogniwa, baterje, akumul. anodowe) jak i akumulatory stacyjne o dużych mocach — dla wózków akumulatorowych, elektrycznych, dla samochodów lub motocykli. Z innych działów podkreślić jeszcze musimy przenośne transformatorki dla lamp ręcznych. Wykonywane są one przez firmy Brown Boveri oraz Brygiewicz i Zucker. Wy różniają się one swą bardzo wygodną konstrukcją, małymi wymiarami i nieznaczną wagą.

Będący dotąd stale domeną zagranicy dział aparatów do pomiaru zużycia energii elektrycznej — został w dużej mierze opanowany również przez wytwórnie polskie. Dzięki licznikom wyrobu firmy Szpotański i S-ka oraz ogranicznikom prądu wyrobu firmy Drutowski i Imass największa część zapotrzebowania poszczególnych elektrowni na przyrządy mierzące zużycie energii elektrycznej pokryta może być w kraju.

Drutowski i Imass budują ograniczniki prądu dla natężeń od 0,15 do 5 Amp. i na napięciu 120 i 220 V. — przeznaczone dla zupełnie małych odbiorców prądu i dla elektrowni stosujących taryfy ryczałtowe.

K. Szpotański i Ska buduje liczniki wg. licencji fabryki francuskiej — jak dotąd liczniki jednofazowe do 10 Amp. — w najbliższej zaś przyszłości produkcja fabryki objąć ma liczniki trójfazowe oraz transformatorki miernicze. Do podkreślenia jest fakt, że tak bardzo skomplikowany aparat, jakim jest licznik energii elektrycznej jest już całkowicie wykonany w kraju i z materiałów krajowych, — za wyjątkiem kamieni szlachetnych dla łożyska dolnego i mechanizmu zegarowego, — zaś nawet takie części licznika jak cewki napięciowe w sposób zupełnie specjalny jednocześnie oplatane i zwijane produkowane są w kraju. Również i firma Drutowski i Imass ograniczniki te buduje w kraju, sprowadzając jedynie cewki i ich podstawki z zagranicy.

Szkie niniejszy w swej części opisowej ma na celu jedynie omówienie zakresu produkcji polskiej oraz podanie typów i rodzajów aparatów przez fabryki polskie produkowanych. Jeśli zaś chodzi o fachową ocenę wyrobów wystawionych, to zaznaczam, że została przez organizatorów Wystawy powołana spe-

cialna komisja celem szczegółowej oceny eksponatów, zaś przekazniki wszystkich aparatów zbadane zostały przez Oddział Elektrotechniczny Stowarzyszenia Dozoru Kotłów w Katowicach. Wyniki tych badań zakomunikowano wystawcom, którzy powinni z nich skwapliwie skorzystać, w celu utrzymania swych wyrobów na możliwie wysokim poziomie fabrykacji.

Każdy zwiedzający wystawę niewątpliwie pragnął wiedzieć, które części wystawionych aparatów są pochodzenia krajowego — a co przychodzi z zagranicy. Odpowiadając na to pytanie zatrzymamy się przede wszystkim nad sprawą konstrukcji aparatów. Widzimy tu dwie drogi — albo porozumienie się z którąś z większych wytwórni zagranicznych i nabycie licencji na budowę jej aparatów w kraju — albo też samodzielne opracowanie typu i jego najdrobniejszych szczegółów i wykonanie samodzielnie aparatu. Niewątpliwie sposób pierwszy jest znacznie dla wytwórcy dogodniejszy i tańszy — skazuje go jednak na to, że te najdroższe i najczulsze części aparatu zawsze będą musiały być sprowadzane z zagranicy i że nigdy całkowicie aparat w kraju wykończony nie będzie. Druga teoria daje większą możliwość uniezależnienia się od zagranicy i możliwość wykonania tańszych aparatów. Co do tego, która z tych teorii jest dla odbiorcy korzystniejszą to musimy dziś niestety przychylić się do teorii produkcji na podstawie licencji zagranicznych — z tem jednak zastrzeżeniem, że jeśli to mają być aparaty kopjowane, to nie wolno jest kopjować tandety zagranicznej lecz jedynie najlepsze wyroby — zaś samo kopjowanie wykonać należy jaknajlepiej i najstaranniej, odrzucając a priori te wszystkie „ulepszenia“ (?) które wytwórca zagraniczny wprowadza z uwagi na stawki celne i na koszty transportu.

Podkreśliłem „dziś“ — gdyż nie jest słusznym abyśmy zawsze skazani byli na kopjowanie wyrobów zagranicznych. Inicjatywę w kierunku stworzenia własnych typów — tak widoczną w wyrobach firmy K. Szpotański — należy powitać z całym uznaniem — lecz w parze z inicjatywą tą iść winno stworzenie własnych stacji badawczych dla aparatów łączeniowych, względnie możliwość wykorzystania stacji obcych. Ocena bowiem wartości wyłącznika bez znajomości jego mocy wyłączalnej jest obecnie rzeczą nie do pomyslenia. Niewątpliwie stworzenie stacji badawczej o dużej mocy zwarcia jest dla naszych warunków dziś jeszcze niemożliwe — wytwórcy polscy dążyć jednak winni do stworzenia stacji doświadczalnej o mocy zwarcia mniejszej, umożliwiającej badanie wyłączników do 1000 V. — zaś wyłączniki, którym na tabliczkach nadaje się pewien rząd, winny być poddane badaniom w stacjach zagranicznych.

Jedynie więc na takich oparta zasadach inicjatywa tworzenia własnych typów wyłączników ma widoki rozwoju. Jest jednak rzeczą również jasną, że typy wyłączników zagranicznych, które będziemy w kraju kopjowali muszą być zagranicą urzędowo zbadane i zakwalifikowane jako odpowiadające obowiązującym przepisom budowy.

W budowie wyłączników olejowych wysokiego napięcia widzimy własne konstrukcje w wyrobach firmy K. Szpotański w wyłącznikach o wielkiej mocy wyłączalnej — również własnym jest wykonanie wnętrza wyłączników okapturzonych OK6 firmy Drutowski i Imass. Pozatem całkowicie własnym jest wyłącznik

skrzynkowy „544“ firmy K. Szpotański, We wszystkich prawie typach pozostałych wyłączników olejowych oraz suchych, widzimy kopjowanie wyrobów zagranicznych — przyczem zawsze stosunek części wykonanych w kraju do sprowadzanych z zagranicy jest niejako miernikiem stopnia rozwoju danej wytwórni. Skala ta jest niezwykle urozmaicona, — począwszy od wyłączników w których poza odlewem jest wszystko sprowadzane z zagranicy aż do wyłącznika całkowicie zbudowanego w kraju w którym sprowadzoną jest tylko część izolacyjna.

Przechodząc do poszczególnych części składowych aparatów łączeniowych widzimy, że części takie jak odlewy, zbiorniki z blachy spawanej, dźwignie i mechanizmy zaryglowujące i napędowe są przeważnie już wyrobu krajowego. Również i kontakty palcowe i szczotkowe produkowane są w kraju. Jeśli chodzi o materiały izolacyjne, to dla napięć do 35 KV stosują wytwórcy przeważnie porcelanę krajową (przeważnie wyrobu Giesche S. A.) — dla napięć wyższych sprowadza się porcelanę czeską. Również inne materiały izolacyjne sprowadzane są przeważnie z zagranicy — rury i płyty bakelitowe, stabilitowe i t. p. Ostatnio firma K. Szpotański rozpoczęła wyroby z prasowanego pod ciśnieniem i w wysokiej temperaturze proszku bakelitowego; — w ogranicznikach firmy Drutowski i Imass widzimy również płyty z prasowanego materiału izolacyjnego wyrobu firmy „Żywica“ — Warszawa. Przekazniki również są przeważnie pochodzenia zagranicznego; — własnego wykonania przedstawiła firma Drutowski i Imass o charakterystyce nadmiarowo-zależnej. Pozatem skrzynki „544“ Szpotańskiego mają własnej roboty przekazniki nadmiarowe z opóźnieniem czasowym osiaganem przy pomocy tłoczka działającego w pompce olejowej zaś wyłączniki NZO Drutowskiego mają własne przekazniki nadmiarowe z pompką glicerynową nadającą opóźnienie czasu wyłączania. Przekazniki nadmiarowe krajowego wyrobu miała również firma Brown Boveri przy wyłącznikach niskiego napięcia.

Już Wystawa Krajowa w Poznaniu w r. 1929 wykazała nam niezbicie, że polski przemysł elektrotechniczny duże poczynił kroki na drodze swego rozwoju. Zapoczątkowany po wojnie światowej faktycznie z niczego potrafił przemysł polski w ciągu 10-lecia coraz to bardziej z każdym rokiem opanowywać rynek polski, zwiększając stale zarówno zakres jak i skalę swej produkcji. Wymowną tego ilustracją jest wzrost wartości wytwórczości krajowej — z 31 milionów w roku 1925 do 85 milionów w roku 1928 — gdy jednocześnie wartość importu z zagranicy wzrosła tylko od 68 do 117 milionów złotych *).

W latach ubiegłych elektrotechniczny przemysł krajowy w następującym stopniu pokrywał zapotrzebowanie rynku polskiego.

w roku 1925	— 31%
„ 1926	— 34%
„ 1927	— 34,5% ^o
„ 1928	— 42%
„ 1929	— 55%

Zestawienie tych liczb wyraźnie podkreśla stały i znaczny rozwój przemysłu krajowego.

*) Z. Okoniewski: Analiza statystyki elektrotechnicznej.

Cyfry powyższe wskazują, jak dużymi krokami idzie naprzód w swym rozwoju przemysł polski. — Tempo jego rozwoju rosnać będzie niewątpliwie wraz ze wzrostem stanu zelektryfikowania kraju. Musimy pamiętać o tem, że Polska z jej 76,8 KWh zużycia rocznego na mieszkańca w latach najbliższych przejść musi okres bardzo intensywnej elektryfikacji, by choć w części pokryć tą różnicę jaka dzieli ją od krajów sąsiednich — na przykład Niemiec z 326 KWh, Francją z 251 lub Włochami z 163 KWh — zaś równoległe ze wzrostem stanu zelektryfikowania rosnać będzie pojemność polskiego rynku elektrotechnicznego.

Reprezentowany na Wystawie Katowickiej polski przemysł aparatów rozdzielczych i łączeniowych pa-

miętać winien o tem, że w jego branży import do kraju wyniósł w roku 1928 8.700.000 złotych i że tylko od niego zależy, aby rok rocznie suma ta pozostawała w kraju i przyczyniała się do dalszego rozwoju naszych wytwórni.

Już czas, który nas dzieli od Wystawy Poznańskiej wykazał niezbicie, że polskie wytwórnie w roku ostatnim duże poczyniły postępy — na tem miejscu pozwalamy więc sobie wyrazić nadzieję, że z każdym rokiem zarówno zakres jak i skala oraz jakość produkcji polskiej zwiększać się będą stale — co umożliwi nam zupełne usamodzielnienie się od dostawców zagranicznych.

Dz. Ust. Rzp. Pol. Nr. 85 z dn. 5 grudnia 1930, Poz. 654.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r.

Prawo górnicze.

Ciąg dalszy.

Dział IX.

O wydobywaniu minerałów, przynależnych do gruntu.

Art. 184. (1) Wydobywanie minerałów, przynależnych do gruntu, podlega jedynie przepisom, zawartym lub wymienionym w niniejszym dziale.

(2) Wydobywanie materiałów, przynależnych do gruntu, za pomocą robót podziemnych podlega przepisom o poszukiwaniu górnictwem, zawartym w artykułach 5 i 6, w ustępach 1 i 2 art. 8 i w artykułach 9, 10, 12 i 13 działu II, przepisom o zarządzie i ruchu zakładów górniczych, zawartym w artykułach 118 do 171 działu VII, przepisom o władzach górniczych, zawartym w artykułach 188 do 200, 204 i 205 działu X, oraz odpowiednim postanowieniom działów XI i XII niniejszego prawa.

(3) Wydobywanie piasku i materiałów podszkawkowych w granicach pola górniczego z tytułu uprawnień, zawartych w artykułach 73, 79, i 80 podlega oprócz przepisów artykułów 73, 79, i 80 działu IV oraz artykułów 81 do 111 działu V, przepisom o zarządzie i ruchu zakładów górniczych, zawartym w artykułach 118 do 171 działu VII, przepisom o władzach górniczych, zawartym w artykułach 188 do 200 działu X oraz odpowiednim postanowieniom działów XI i XII niniejszego prawa.

Art. 185. (1) Przemysłowiec górniczy może żądać od właściciela gruntu zaniechania eksploatacji każdego przynależnego do gruntu minerału, jeżeli eksploatacja ta utrudnia albo uniemożliwia zakładanie i stawianie budowli oraz urządzeń pomocniczych, przewidzianych w artykułach 75 i 76, albo też stanowi przeszkodę dla ruchu zakładu górniczego.

(2) O dopuszczalności wydobywania przynależnego do gruntu minerału orzeka w razie sporu między stronami okręgowy urząd górniczy z wyłączeniem drogi sądowej. Od orzeczenia okręgowego urzędu górniczego przysługuje stronom odwołanie do Kolegium Górniczego.

Art. 186. Okręgowy urząd górniczy może nakazać właścicielowi gruntu zaniechanie eksploatacji każdego przynależnego do gruntu minerału, jeżeli eksploatacja zagraża bezpieczeństwu zakładu górniczego w zakresie punktów 1 i 2 ustępu 2 art. 143.

Art. 187. (1) Jeżeli właściciel gruntu zmuszony jest w myśl artykułów 185 i 186 zaniechać eksploatacji przynależnych do gruntu minerałów, należy mu się od przemysłowca górniczego odpowiednie odszkodowanie.

(2) W razie, jeżeli strony nie mogą dojść do porozumienia co do wysokości przewidzianego w ustępie (1) odszkodowania, właściciel gruntu może dochodzić swych roszczeń na drodze sądowej.

(3) Jeżeli wskutek żądania przemysłowca górniczego właściciel gruntu był zmuszony zaniechać eksploatacji przynależnych do gruntu minerałów na czas dłuższy od lat trzech, albo jeżeli w chwili zaniechania tej eksploatacji jest widocznym, że zaniechanie będzie musiało trwać dłużej, niż trzy lata, właściciel gruntu może żądać, by właściciel pola górniczego nabył grunt na własność za cenę odpowiadającą wartości, jaką grunt posiadał w chwili zaniechania eksploatacji. W braku porozumienia między stronami właściciel gruntu może dochodzić swych roszczeń na drodze sądowej.

Dział X.

O WŁADZACH GÓRNICZYCH.

Rozdział I.

O organizacji i zakresie działania władz górniczych.

Art. 188. (1) Władzami górniczymi są: okręgowe urzędy górnicze, wyższe urzędy górnicze, Minister Przemysłu i Handlu.

(2) Władze górnicze są powołane do stosowania ustaw górniczych i czuwania nad wykonywaniem ich postanowień oraz do gospodarczej pieczy nad górnictwem.

(3) Okręgowe i wyższe urzędy górnicze są władzami administracji państwowej, nie zespolonemi z powiatowemi i wojewódzkimi władzami administracji ogólnej.

Art. 189. Okręgi i siedziby okręgowych urzędów górniczych ustanawia Minister Przemysłu i Handlu, obwody zaś i siedziby wyższych urzędów górniczych — Rada Ministrów na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu.

Art. 190. Okręgowe urzędy górnicze stanowią pierwszą instancję dla spraw, które zgodnie z niniejszym prawem i innymi obowiązującymi ustawami i rozporządzeniami należą do właściwości władz górniczych, a nie są zastrzeżone wyraźnie dla wyższych urzędów górniczych lub dla Ministra Przemysłu i Handlu.

Art. 191. (1) Wyższe urzędy górnicze stanowią pierwszą instancję dla spraw, które przez niniejsze prawo i inne obowiązujące ustawy i rozporządzenia są im wyraźnie przekazane, oraz, o ile prawo niniejsze wyraźnie inaczej nie stanowi, drugą instancję dla spraw, należących w pierwszej instancji do zakresu właściwości okręgowych urzędów górniczych.

(2) Orzeczenia wyższego urzędu górniczego wydawane w drodze odwołania, jako też w sprawach dla których prawo niniejsze wyraźnie to przepisuje zapadają drogą uchwał kolegjalnych, powziętych większością głosów. Skład i postępowanie kolegium orzekającego ustala statut organizacyjny wyższego urzędu górniczego [art. 193].

(3) Wyższe urzędy górnicze sprawują nadzór nad podległymi im okręgowymi urzędami górniczymi.

Art. 192. (1) Minister Przemysłu i Handlu stanowi jedyną instancję dla spraw, które przez niniejsze prawo i inne obowiązujące ustawy i rozporządzenia są mu wyraźnie przekazane, oraz, o ile prawo niniejsze wyraźnie inaczej nie stanowi, drugą instancję dla spraw, należących w pierwszej instancji do zakresu właściwości wyższych urzędów górniczych.

(2) Minister Przemysłu i Handlu sprawuje nadzór nad władzami górniczymi w całym Państwie.

Art. 193. (1) Statut organizacyjny wyższych urzędów górniczych uchwała Rada Ministrów na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu.

(2) Instrukcje dla okręgowych i wyższych urzędów górniczych wydaje Minister Przemysłu i Handlu w drodze rozporządzenia.

Art. 194. W sprawach, unormowanych przez prawo niniejsze, należy, o ile prawo to wyraźnie inaczej nie stanowi, wszelkie podania i wnioski, dotyczące spraw, które w pierwszej instancji należą do zakresu właściwości okręgowych urzędów górniczych, wnieść do tych urzędów, podania zaś i wnioski, dotyczące spraw innych — bądź do okręgowych urzędów górniczych, bądź bezpośrednio do władzy właściwej.

Art. 195. Do postępowania przed władzami górniczymi mają zastosowanie przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnym (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 341) z następującymi zmianami:

1. Przepisy art. 82 powyższego rozporządzenia nie mają zastosowania w wypadku, gdy prawo niniejsze ustanawia jako środek prawny odwołanie do Kolegium Górniczego.
2. Zamiast przewidzianego w art. 83 czternastodniowego terminu dla wniesienia odwołania obowiązuje termin miesięczny.
3. Wymieniony w art. 89 ust. 2 termin może być zmieniony przez Ministra Przemysłu i Handlu w drodze rozporządzenia, które może ustanawiać różne terminy, zależnie od rodzaju spraw.
4. Przewidziane w art. 68 ust. 4 i 5 terminy nie mają zastosowania, natomiast Minister Przemysłu i Handlu może dla załatwienia spraw poszczególnych kategorii przepisywać terminy w drodze rozporządzenia.
5. Przepisy art. 70 nie mają zastosowania.
6. Kary pieniężne na mocy art. 108 nakłada ta władza górnicza, przed którą toczyło się postępowanie, w czasie którego osoby, wymienione w tym artykule, nie stawily się na wezwanie albo odmówily wyjaśnień lub zeznań na piśmie bez usprawiedliwionej przyczyny.
7. Przepisy art. 109 mają zastosowanie również w razie nieprzystojnego zachowania się wobec władzy górniczej w czasie pełnienia przez nią czynności urzędowych poza urzędem.
8. Grzywny na mocy art. 109 nakłada władza górnicza, wobec której nastąpiło nieprzystojne zachowanie się, względnie władza górnicza, właściwa do wydania merytorycznego orzeczenia w sprawie wniesionego podania.
9. Pozostałe przepisy mają zastosowanie o tyle, o ile prawo niniejsze nie zawiera postanowień odmiennych.

Rozdział II.

O wykonywaniu przez władze górnicze nadzoru nad bezpieczeństwem ruchu technicznego zakładów górniczych.

Art. 196. Nadzór władz górniczych w zakresie bezpieczeństwa ruchu technicznego zakładów górniczych, zarówno państwowych, jak komunalnych i prywatnych, obejmuje sprawy:

1. ochrony wyrobisk górniczych i urządzeń zakładu górniczego, jako też wyrobisk zakładów sąsiednich,
2. bezpieczeństwa technicznego pracy,
3. bezpieczeństwa życia i zdrowia osób postronnych, znajdujących się w obrębie zakładu górniczego i w jego sąsiedztwie, zarówno pod ziemią, jak i na powierzchni,
4. ochrony powierzchni w interesie bezpieczeństwa życia i zdrowia ludzkiego, trwałości i dogodności publicznego ruchu komunikacyjnego, jako też prawidłowego działania urządzeń ga-

zociągowych, wodociągowych i innych urządzeń użyteczności publicznej, oraz zachowania i całości przedmiotów, podlegających ochronie na mocy specjalnych ustaw i rozporządzeń,

5. ochrony obszarów, objętych planami zabudowania miast, przed takim ich uszkodzeniem wskutek robót górniczych, że mogłyby się one stać niezdatnymi do zabudowy.
6. ochrony leczniczych źródeł mineralnych, dla których został ustanowiony okrąg ochrony górniczej,
7. zapobiegania innym szkodom, jakiegoś ruch techniczny zakładu górniczego mógł wyrządzić interesowi publicznemu,
8. baczenia by ludność nie była pozbawiona wody do picia i dla celów gospodarczych,

Art. 197. (1) Bezpośredni nadzór nad ruchem technicznym zakładów górniczych i nad ścisłym wykonywaniem obowiązujących co do niego przepisów górniczych należy do okręgowych urzędów górniczych.

(2) Okręgowy urząd górniczy obowiązany jest możliwie często dokonywać przez swych delegatów oględzin zakładów górniczych, znajdujących się w jego okręgu.

Art. 198. (1) Okręgowy urząd górniczy powinien powiadomić przemysłowca górniczego i kierownika ruchu zakładu górniczego o zauważonych przez siebie nieprawidłowościach i odstępstwach od przepisów górniczych względnie o grożącym zakładowi niebezpieczeństwie, wydając w razie potrzeby odpowiednie zarządzenia, potwierdzane na piśmie.

(2) Na żądanie władzy górniczej kierownik ruchu obowiązany jest treść pomienionych zarządzeń podać do wiadomości urzędników i robotników całego zakładu górniczego, względnie pewnych jego działów.

Art. 199. (1) Otrzymałszy zawiadomienie o grożącym niebezpieczeństwie lub o zaszłym już wypadku [art. 151], okręgowy urząd górniczy powinien niezwłocznie wysłać na miejsce wypadku swego delegata celem objęcia nadzoru nad akcją ratowniczą, tudzież dla zbadania okoliczności i przyczyn wypadku.

(2) Spisany przez delegata okręgowego urzędu górniczego szczegółowy protokół dochodzenia zostaje w odpisie przesłany do wyższego urzędu górniczego.

Art. 200. (1) Jeżeli okręgowy urząd górniczy uzna, że akcja ratownicza i zapobiegawcza, prowadzona przez kierownika ruchu zakładu, wobec grożącego niebezpieczeństwa lub na skutek zaszłego już wypadku [art. 151] nie jest dostateczna i należąca, powinien sam wydać niezbędne zarządzenia w porozumieniu z kierownikiem, w razach zaś nagłych i niecierpiących zwłoki — nawet bez uprzedniego porozumienia.

(2) W razie oczywistego i nieuniknionego niebezpieczeństwa, wynikającego z robót górniczych lub z ruchu zakładu, okręgowy urząd górniczy powinien niezwłocznie zarządzić wstrzymanie odnośnych robót. Wniesienie odwołania przeciwko zarządzeniu okręgowego urzędu górniczego nie ma mocy wstrzymującej.

Rozdział III.

O niektórych ograniczeniach praw państwowych urzędników górniczych.

Art. 201. (1) Urzędnicy Ministerstwa Przemysłu i Handlu, zatrudnieni w dziale górnictwa, urzędnicy okręgowych i wyższych urzędów górniczych, jako też urzędnicy Państwowego Instytutu Geologicznego nie mogą prowadzić poszukiwań górniczych, ani składać zgłoszeń o odkryciu minerałów, ani nabywać własności górniczej w drodze nadania przez cały czas trwania ich służby oraz w ciągu sześciu miesięcy od daty opuszczenia służby lub przejścia na służbę w innym dziale zarządu państwowego.

(2) Zgłoszenia o odkryciu minerałów, złożone przez wymienione w ustępie 1 osoby, są nieważne, a dokumenty nadawcze, nadające własność górniczą wbrew powyższemu zakazowi, będą unieważnione z urzędu przez wyższy urząd górniczy w drodze uchwały kolegialnej. Od orzeczenia wyższego urzędu górniczego przysługuje odwołanie do Kolegium Górniczego. Art. 174 do 180 mają zastosowanie z tą zmianą, że przewidziana w ustępie 3 art. 175 ewentualna nadwyżka ceny kupna przypada na rzecz Skarbu Państwa.

(3) Postanowienia powyższe stosuje się również do żon, względnie mężów i pozostających pod opieką rodzicielską dzieci osób, wymienionych w ustępie 1.

Art. 202. (1) Nabycie przez osoby, wymienione w ustępie 1 art. 201, własności górniczej w drodze aktu między żyjącymi jest nieważne.

(2) Postanowienie ustępu 1 niniejszego artykułu stosuje się również do wymienionych w ustępie 3 art. 201 członków rodziny urzędnika, lecz o tyle tylko, o ile własność górnicza znajduje się w całości lub w części w granicach obszaru, należącego terytorjalnie do zakresu właściwości tego urzędu, w którym dany urzędnik pozostaje na służbie. Urzędnicy Państwowego Instytutu Geologicznego przyrównani są w tym względzie do urzędników działu górniczego Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

3) W razie jeżeli wymieniony w art. 201 ust. 3 członek rodziny urzędnika nabył własność górniczą, urzędnik powinien o tem nabyciu zawiadomić niezwłocznie swą bezpośrednią władzę przełożoną.

Art. 203. (1) Urzędnicy, wymienieni w ustępie 1 art. 201, powinni w razie nabycia przez siebie własności górniczej w drodze spadku zawiadomić o tem niezwłocznie swą bezpośrednią władzę przełożoną i zbyć nabytą własność w ciągu najdalej jednego roku od chwili objęcia jej w posiadanie. W razie niezastosowania się urzędnika do powyższego postanowienia stosuje się przepisy artykułów 54 do 56 ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej (Dz. U. R. P. Nr. 21, poz. 164).

(2) Wymienione w ustępie 3 art. 201 osoby nie są ograniczone z tytułu służby urzędnika w prawie nabywania własności górniczej w drodze spadku, o każdym jednak nabyciu przez nie własności górniczej urzędnik powinien niezwłocznie zawiadomić swą bezpośrednią władzę przełożoną.

Art. 204. Osoby, wymienione w ustępie 1 art. 201, nie mogą być przemysłowcami górniczymi, ani też ich pełnomocnikami w myśl postanowień art. 119.

Art. 205. Postanowienia artykułów 201, 202 i 204 nie mają zastosowania w wypadku dokonywania czynności na rzecz Państwa lub z polecenia właściwej władzy państwowej.

Dział XI.

O KOLEGIUM GÓRNICZYM.

Art. 206. W wypadkach, wskazanych w prawie niniejszem, środkiem prawnym od orzeczeń, wydanych w pierwszej instancji przez okręgowy urząd górniczy lub wyższy urząd górniczy, jest odwołanie do Kolegium Górniczego, ustanowionego przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu.

Art. 207. (1) Siedzibą Kolegium Górniczego jest Warszawa.

(2) Budżet Kolegium Górniczego stanowi odrębną część budżetu Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

(3) Regulamin Kolegium Górniczego normujący jego organizację oraz tryb postępowania w szczegółach, nieprzewidzianych w niniejszem prawie, wyda na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu Rada Ministrów w drodze rozporządzenia.

Art. 208. (1) Kolegium Górnicze składa się z prezesa, jednego lub kilku wiceprezesów i potrzebnej ilości wotantów oraz ławników.

(2) Prezesa i wiceprezesów Kolegium Górniczego mianuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu z pośród osób, które posiadają wyższe wykształcenie prawnicze, a nadto w przeciągu co najmniej sześciu lat bądź sprawowały urząd sędziego, z wyjątkiem sędziego pokoju, bądź zajmowały stanowisko służbowe w stopniu nie niższym od VI-go w okręgowych lub wyższych urzędach górniczych lub w Ministerstwie Przemysłu i Handlu. Prezesowi i wiceprezesom Kolegium Górniczego przysługują pełne prawa sędziowskie, zastrzeżone w postanowieniach rozdziału IV Ustawy Konstytucyjnej; pod względem uposażenia zrównani są oni z prezesem i wiceprezesami Sądu Apelacyjnego.

(3) Wotantów mianuje na trzy lata Minister Przemysłu i Handlu po zasięgnięciu opinii Prezesa Kolegium Górniczego z pośród stałych urzędników okręgowych i wyższych urzędów górniczych oraz Ministerstwa Przemysłu i Handlu, posiadających wyższe wykształcenie prawnicze lub techniczne i stopień służbowy nie niższy od VI-go co najmniej od trzech lat. Ustąpienie ze służby państwowej lub przejście na służbę w innym dziale zarządu państwowego powoduje tem samem ustąpienie urzędnika ze stanowiska wotanta.

(4) Ławników mianuje na trzy lata Minister Przemysłu i Handlu po zasięgnięciu opinii Prezesa Kolegium Górniczego z pośród kandydatów:

1. przedstawionych przez izby przemysłowo-handlowe, posiadających:

- a) obywatelstwo polskie,
- b) nieskazitelność obywatelską,
- c) wiek nie niższy od trzydziestu lat,
- d) znajomość języka polskiego w słowie i piśmie,
- e) wykształcenie górnicze wyższe lub średnie;

2. przedstawionych przez związki komunalne, oznaczone przez Ministra Przemysłu i Handlu w drodze rozporządzenia, posiadających:

- a) obywatelstwo polskie,
- b) nieskazitelność obywatelską,
- c) wiek nie niższy od trzystu lat,
- d) znajomość języka polskiego w słowie i piśmie,
- e) wykształcenie nie niższe od średniego;

przy przedstawianiu kandydatów izby przemysłowo-handlowe i związki komunalne powinny dołączyć oświadczenia pisemne kandydatów, że zgadzają się na przyjęcie nominacji.

(5) Ławnicy pełnią swe obowiązki bezpłatnie. Ławnicy zamiejscowi otrzymują diety i zwrot kosztów przejazdu według norm, ustalonych dla urzędników państwowych VI-go stopnia służbowego.

(6) W każdym okręgowym i wyższym urzędzie górniczym powinna znajdować się lista członków Kolegium Górniczego, którą władza górnicza będzie okazywała stronom zainteresowanym na ich żądanie.

Art. 209. (1) Kolegium Górnicze orzeka na podstawie ustnej rozprawy w komplecie, złożonym z prezesa lub wiceprezesa Kolegium Górniczego, jako przewodniczącego, dwóch wotantów, z których przynajmniej jeden powinien posiadać wyższe wykształcenie prawnicze, i dwóch ławników, z których jeden powinien być powołany z pośród osób, zamianowanych z listy kandydatów izb przemysłowo-handlowych, drugi zaś — z pośród osób, zamianowanych z listy kandydatów związków komunalnych.

(2) W razie potrzeby Prezes Kolegium Górniczego może według swego uznania wyznaczyć dla poszczególnych spraw komplet, zwiększony o jednego wiceprezesa i jednego wotanta.

(3) Posiedzenia gospodarcze Kolegium Górniczego odbywają się w komplecie, złożonym z prezesa, jednego wiceprezesa i jednego wotanta. Wyjątkowo komplet gospodarczy może być złożony z prezesa lub też wiceprezesa i dwóch wotantów.

(4) Członków poszczególnych kompletów wyznacza Prezes Kolegium Górniczego.

Art. 210. (1) Każda ze stron może żądać wyłączenia członka Kolegium:

1. w sprawie, w której dany członek Kolegium jest stroną, albo pozostaje do jednej ze stron w stosunku spółprawnionego lub spółobowiązanego, albo ma względem niej obowiązek regresu.
2. w sprawie żony danego członka Kolegium, lub jego krewnych i powinowatych w linii prostej, lub krewnych w linii bocznej — do trzeciego stopnia, lub powinowatych — do drugiego.
3. w sprawie rodziców przybranych, albo wychowawców danego członka Kolegium, albo jego dzieci przybranych, lub wychowawców, pupilów i oddanych jego pieczy.

4. w sprawie, w której dany członek Kolegium był albo jest pełnomocnikiem jednej ze stron.
5. w sprawie, w której dany członek Kolegium brał jakibądź udział przy wydaniu orzeczenia, będącego przedmiotem odwołania.
6. jeżeli dany członek Kolegium jest urzędnikiem tej władzy górniczej, która wydała orzeczenie, będące przedmiotem odwołania, lub podległej jej władzy, choćby sam nie brał udziału w wydaniu owego orzeczenia,
7. gdy zachodzi uzasadniona przyczyna, do powątpiewania o bezstronności danego członka Kolegium.

(2) Członek Kolegium, w stosunku do którego zachodzi jeden z wypadków, wskazanych w punktach 1 do 5 ustępu 1, obowiązany jest sam zażądać swego wyłączenia.

(3) Kolegium Górnicze rozstrzyga o wyłączeniu członka Kolegium, po wysłuchaniu go, uchwałą bez uprzedniej ustnej rozprawy, na posiedzeniu gospodarczem. Uchwała, wyłączająca członka Kolegium, nie podlega zaskarżeniu.

Art. 211. (1) Odwołujący się powinien przyzwać do sprawy osobę trzecią, na której niekorzyść żąda uchylecia orzeczenia władzy górniczej.

(2) Osoba trzecia może również i bez przyzwania domagać się dopuszczenia jej do uczestniczenia w sprawie celem obrony swych praw.

(3) Nawet jeżeli odwołanie nie jest zwrócone wyraźnie przeciw osobom trzecim, Kolegium Górnicze powinno baczyć, by w postępowaniu, które ma być przed nim przeprowadzone, mogły być wysłuchane wszystkie osoby, których praw może dotyczyć orzeczenie, i by dana im była sposobność obrony tych praw.

(4) Kolegium Górnicze może wyznaczyć odwołującemu się termin do przyzwania wskazanej trzeciej osoby; odnośna uchwała zapada na posiedzeniu gospodarczem. W razie niedotrzymania wyznaczonego terminu stosuje się postanowienie ustępu 3 art. 216.

Art. 212. (1) Odwołanie powinno zawierać:

1. imię i nazwisko, względnie firmę i adres (miejsce prawnego zamieszkania, względnie siedzibę) wnoszącego odwołanie, względnie również i jego pełnomocnika,
2. oznaczenie orzeczenia, będącego przedmiotem odwołania, z podaniem dnia doręczenia tegoż orzeczenia,
3. dokładne uzasadnienie odwołania oraz dokładne sformułowanie żądań odwołującego się.

(2) Odwołanie powinno być podpisane przez adwokata, chyba że odwołujący się posiada wyższe wykształcenie prawnicze. Minister Przemysłu i Handlu może czasowo zawiesić na pewnych obszarach Państwa stosowanie postanowienia o obowiązkowym podpisaniu odwołań przez adwokata.

Art. 213. (1) Do odwołania należy dołączyć:

1. pełnomocnictwo, o ile odwołujący się występuje przez zastępcę prawnego, względnie świadectwo, stwierdzające wyższe wykształcenie prawnicze odwołującego się, w orygi-

nale lub uwierzytelnionym odpisie w wypadku, gdy odwołującemu się przysługuje prawo wniesienia odwołania bez podpisu adwokata.

2. odpisy odwołania w tylu egzemplarzach, ile jest stron przeciwnych i przyzwanych i dwa odpisy wszystkich załączników odwołania.

(2) Kolegium Górnicze może zażądać dostarczenia większej liczby odpisów wszystkich lub niektórych tylko załączników, wyznaczając do tego odpowiedni termin; odnośna uchwała zapada na posiedzeniu gospodarczem. W razie niedotrzymania terminu znajduje zastosowanie postanowienie ustępu 3 art. 216.

Art. 214. (1) Odwołanie od orzeczenia należy wnieść za pośrednictwem urzędu, który wydał orzeczenie, w terminie miesięcznym od dnia doręczenia orzeczenia odwołującemu się, względnie od dnia ogłoszenia orzeczenia w Monitorze Polskim, jeżeli chodzi o osoby, w stosunku do których w myśl przepisów niniejszego prawa doręczenie nie było wymagane, a natomiast było wymagane ogłoszenie.

(2) W razie nieotrzymania wskazanego w ustępie 1 terminu prawo wniesienia odwołania gaśnie. Jeżeli jednak odwołujący się udowodni, że niedotrzymanie terminu nastąpiło bez jego winy z powodu nieprzewidywanych przeszkód, i jeżeli odwołanie wniesione zostanie nie później, niż w siedem dni po ustaniu tych przeszkód natenczas można z odwołaniem połączyć prośbę o przywrócenie terminu. Prośbę taką rozstrzyga Kolegium Górnicze na posiedzeniu gospodarczem wedle swobodnego uznania.

Art. 215. (1) Władza górnicza, której orzeczenie jest przedmiotem odwołania, powinna nie później, niż w ciągu dwóch miesięcy od dnia ostatecznego terminu wniesienia odwołania, przesłać do Kolegium Górniczego odwołanie i załączniki do niego wraz z odpisami, zachowując sobie jeden odpis odwołania i załączników. Władza górnicza powinna zaznaczyć na odwołaniu datę wpływu, a o ile odwołanie było doręczone przez pocztę listem poleconym — dołączyć kopertę. Nadto władza górnicza powinna odnotować na odwołaniu datę doręczenia stronie odwołującej się orzeczenia, będącego przedmiotem odwołania, względnie datę urzędowego ogłoszenia tego orzeczenia, i załączyć odnośny dowód.

(2) Jednocześnie z odwołaniem władza górnicza powinna przesłać Kolegium Górniczemu akta sprawy, w której wniesiono odwołanie.

(3) Jeżeli ze względu na interes publiczny niektóre części akt powinny być, zdaniem władzy górniczej, wyłączone od przeglądania przez strony, władza pomieniona jednocześnie z przesłaniem akt do Kolegium Górniczego wskazuje te ich części, które, jej zdaniem, powinny być wyłączone.

Art. 216. (1) Kolegium Górnicze pozostawia bez rozpoznania odwołania, które nie nadają się do rozpatrywania z powodu oczywistej niewłaściwości Kolegium Górniczego, z powodu zaniedbania ustawowego terminu lub z powodu oczywistego zarzutu rzeczy osądzonej.

(2) To samo stosuje się do odwołań, które nie odpowiadają formalnym wymaganiom, przepisanych przez prawo niniejsze, w takim jednak wypadku Kolegium Górnicze może wyznaczyć stronie stosowny

termin do usunięcia braków, o ile braki te w ciągu wyznaczonego terminu nie będą usunięte, Kolegium Górnicze pozostawia odwołanie bez rozpoznania.

(3) Kolegium Górnicze pozostawia również odwołanie bez rozpoznania, jeżeli odwołujący się nie dotrzymał wyznaczonego mu przez Kolegium Górnicze terminu do przyzwania w myśl ustępu 4 art. 211, lub do nadesłania większej liczby odpisów w myśl ustępu 2 art. 213.

(4) Uchwały w wypadkach, przewidzianych w ustępach 1 do 3, zapadają na posiedzeniu gospodarczem.

(5) O pozostawieniu odwołania bez rozpoznania Kolegium Górnicze zawiadamia ze wskazaniem motywów odwołującego się i władzę administracyjną, której orzeczenie było przedmiotem odwołania.

Art. 217. (1) Kolegium Górnicze zarządza doręczenie przyzwanym odpisów przyjętego odwołania.

(2) Kolegium Górnicze może również zarządzić według swego uznania doręczenie wszystkim lub niektórym tylko przyzwanym odpisów wszystkich lub pewnych tylko załączników przyjętego odwołania; odnośna uchwała zapada na posiedzeniu gospodarczem Kolegium.

Art. 218. (1) Strony mogą przeglądać akta sprawy w Kolegium Górniczym przed ustną rozprawą, z wyjątkiem trzech dni ostatnich.

(2) Kolegium Górnicze może ze względu na interes publiczny wyłączyć poszczególne części akt z pod prawa przeglądania przez strony; odnośną uchwałę poweźmie komplet gospodarczy. Wyłączonych części akt Kolegium Górnicze nie uwzględnia przy wydawaniu orzeczenia; o ile treść ich nie była ogłoszona na ustnej rozprawie.

Art. 219. (1) Kolegium Górnicze rozstrzyga sprawę na ustnej rozprawie, z wyjątkiem spraw, przekazanych kompletowi gospodarczemu.

(2) Jeżeli wypadek, co do którego uchwała czy rozstrzygnięcie powinno w myśl postanowień niniejszego działu zapaść na posiedzeniu gospodarczem, ujawniony zostanie dopiero na ustnej rozprawie, natenczas uchwałę, względnie rozstrzygnięcie wydaje komplet orzekający. Uchwała o wyłączeniu członka Kolegium (ustęp 3 art. 210) zapaść bez udziału zainteresowanego członka.

(3) Prezes Kolegium Górniczego może w poszczególnych sprawach zarządzić odbycie ustnej rozprawy na sesji wyjazdowej.

Art. 220. Kolegium Górnicze przeprowadza w razie potrzeby postępowanie dowodowe i nie może przekazać sprawy okręgowemu względnie wyższemu urzędowi górniczemu do ponownego rozpatrzenia.

Art. 221. (1) Kolegium Górnicze rozstrzyga sprawę, bądź zatwierdzając orzeczenie będące przedmiotem odwołania, bądź zmieniając je w całości lub w części.

(2) Kolegium Górnicze może opatrzyć swe orzeczenie rygorem natychmiastowej wykonalności.

Art. 222. Środkiem prawnym od orzeczeń i uchwał Kolegium Górniczego jest skarga do Naj-

wyższego Trybunału Administracyjnego według obowiązujących dla takich skarg przepisów prawnych.

Art. 223. (1) Kolegium Górnicze jest drugą instancją dla orzeczeń Komisji Dyscyplinarnych, utworzonych przy wyższych urzędach górniczych dla kierowników i osob dozoru ruchu w zakładach górniczych (art. 135) oraz dla mierniczych górniczych (art. 170).

(2) Orzeczenie Kolegium Górniczego w sprawach dyscyplinarnych jest ostateczne.

Dział XII.

POSTANOWIENIA KARNE.

Rozdział I.

Postanowienia ogólne.

Art. 224. Przesłępstwa przeciwko postanowieniom niniejszego prawa i wydanym na jego podstawie rozporządzeniom i zarządzeniom władz górniczych podlegają karom, ustanowionym w dziale niniejszym, o ile dany czyn nie jest w innych ustawach zagrożony karą surowszą.

Art. 225. (1) Wszczynianie dochodzenia w wypadkach przestępstw przeciwko postanowieniom niniejszego prawa i wydanym na jego podstawie rozporządzeniom i zarządzeniom należy do władzy górniczej, co nie uchybia uprawnieniom władz sądowych i prokuratorskich oraz policji państwowej.

(2) W razie przestępstwa okręgowy urząd górniczy, w wypadku zaś, przewidzianym w art. 269 — wyższy urząd górniczy sporządza odpowiedni protokół z przedstawieniem w nim wszystkich okoliczności sprawy i z podaniem wyjaśnień obwinionego.

Art. 226. Władze górnicze są właściwe do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądami grodzkimi obok lub zamiast policji państwowej w sprawach o przestępstwa, przewidziane w niniejszym prawie jako też w wydanych na jego podstawie rozporządzeniach.

Art. 227. Do postępowania karno-administracyjnego przed władzami górniczymi mają odpowiednie zastosowanie ogólne obowiązujące przepisy o postępowaniu karno-administracyjnym, z wyjątkiem wypadków, w których prawo niniejsze wprowadza przepisy odmienne.

Art. 228. Karę za przestępstwa, przewidziane w artykułach 229 do 263, wymierzają okręgowe urzędy górnicze w trybie postępowania, przewidzianym przez rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu karno-administracyjnym (Dz. U. R. P. Nr. 38, poz. 365).

Rozdział II.

O karach administracyjnych.

Art. 229. Kto nie uczyni zadość ciążącemu na nim w myśl postanowień ustępu 1 art. 8 obowiązkiowi zawiadomienia władzy o rozpoczęciu robót poszukiwawczych, karany będzie grzywną do dwustu zł.

Art. 230. Kto wbrew postanowieniom ustępów 2 i 3 art. 13 prowadzi roboty poszukiwawcze bez kierownictwa i dozoru osób, odpowiadających przepisanim wymaganiom, karany będzie grzywną do pięciuset zł.

Art. 231. Kto nie uczyni zadość ciężącemu na nim w myśl postanowień art. 12 obowiązkowi prowadzenia dziennika wiertniczego i profilu otworu, przechowywania próbek skał lub okazania, względnie przesłania władzy górniczej pomienionego dziennika, profilu czy próbek, karany będzie grzywną do pięciuset zł.

Art. 232. Kto nie uczyni zadość ciężącemu na nim w myśl postanowień artykułów 13 i 155 obowiązkowi zawiadomienia w należyłym terminie władzy górniczej o wstrzymaniu robót poszukiwawczych, karany będzie grzywną do pięciuset zł.

Art. 233. (1) Kto prowadzi roboty poszukiwawcze czy roboty górnicze, albo wznosi lub przebudowuje budowle i urządzenia na obszarze lub w miejscu, na których prawo niniejsze lub wydane na jego podstawie rozporządzenie tego bezwzględnie zakazuje, albo prowadzi roboty górnicze na obszarze lub w miejscu, gdzie władza górnicza tego zakazała, ulegnie karze aresztu do trzech miesięcy lub karze grzywny do trzech tysięcy zł., albo obu karom łącznie.

(2) Tym samym karom ulegnie ten, kto będzie wykonywał wymienione w ustępie 1 czynności bez zezwolenia właściwych władz, na obszarze, na którym w myśl przepisów prawa niniejszego lub wydanych na jego podstawie rozporządzeń nie wolno bez zezwolenia właściwych władz wykonywać powyższych czynności.

Art. 234. Kto nie uczyni zadość ciężącemu na nim w myśl przepisu art. 118 obowiązkowi zawiadomienia władzy górniczej o objęciu zakładu górniczego w posiadanie, karany będzie grzywną do dwustu zł.

Art. 235. Kto nie uczyni zadość ciężącemu na nim w myśl postanowienia art. 121 obowiązkowi zgłoszenia wszystkich osób, którym powierzony został zarząd zakładu górniczego, jako też osób, przelożonych nad kierownikami i osobami dozoru ruchu, karany będzie grzywną do pięciuset zł.

Art. 236. Kto wbrew postanowieniom art. 123 prowadzi ruch techniczny zakładu górniczego bez kierownictwa lub dozoru osób, których odnośne kwalifikacje zostały przez władzę górniczą uznane, karany będzie grzywną do tysiąca zł.

Art. 237. Kto wbrew postanowieniom ustępów 2 i 3 art. 123 nie zgłosił władzy górniczej osób, sprawujących kierownictwo lub dozór ruchu w zakładzie górniczym, karany będzie grzywną do pięciuset zł.

Art. 238. Kto wbrew postanowieniom art. 132 sprawuje kierownictwo lub dozór ruchu zakładu górniczego bez uzyskania uznania kwalifikacyj, karany będzie grzywną do tysiąca zł.

Art. 239. Kto pełni czynności kierownika ruchu lub osoby dozoru ruchu po cofnięciu (ustęp 1 art. 134) lub zniesieniu (ustęp 2 art. 134) uznania jego kwalifikacyj lub zawieszeniu go przez okręgowy urząd górniczy w wykonywaniu tych czynności (ustęp 3 art. 134), karany będzie aresztem na czas do trzech miesięcy.

Art. 240. Kto wbrew postanowieniom art. 139 odmówi towarzyszenia urzędnikowi władzy górniczej przy zwiedzaniu przezeń zakładu w charakterze służbowym, lub odmówi udzielenia pomienionemu urzędnikowi żądanych wyjaśnień, karany będzie grzywną do pięciuset zł.

Art. 241. Kto świadomie udzieli urzędnikowi władzy górniczej wyjaśnień co do ruchu zakładu górniczego (art. 139), niezgodnych z istotnym stanem rzeczy, ulegnie karze aresztu na czas do trzech miesięcy, lub karze grzywny do trzech tysięcy zł., albo obu tym karom łącznie.

Art. 242. Kto wbrew postanowieniom art. 122 nie dostarczy władzy górniczej w wyznaczonym terminie przepisanych sprawozdań i danych statystycznych lub poda, wszelako nierozumyślnie, sprawozdania i dane nieprawdziwe, lub też odmówi okazania władzy górniczej ksiąg i dokumentów, udowadniających prawdziwość przedstawionych sprawozdań i danych statystycznych, karany będzie do pięciuset zł.

Art. 243. Kto świadomie poda władzy górniczej w sprawozdaniach i danych statystycznych, przepisanych w art. 122, wiadomości nieprawdziwe, ulegnie karze aresztu na czas do trzech miesięcy, lub karze grzywny do tysiąca zł., albo obu tym karom łącznie.

Art. 244. Kto nie czyni zadość ciężącemu na nim w myśl postanowień artykułów 157 i 159 obowiązkowi założenia, uzupełniania, przechowywania i okazywania delegatom władzy górniczej planów wykonywanych robót górniczych, lub też wbrew postanowieniom przepisów, wydanych przez Ministra Przemysłu i Handlu na mocy ustępu 3 art. 157, nie złoży władzom górniczym kopji rzeczonych planów, karany będzie grzywną do pięciuset zł.

Art. 245. Kto wbrew zarządzeniu okręgowego urzędu górniczego, wydanemu na podstawie art. 136 lub art. 150, nie wstrzyma ruchu zakładu górniczego, względnie pewnej jego części, karany będzie grzywną do tysiąca zł.

Art. 246. Kto wbrew postanowieniom art. 142 nie zawiadomi w przepisany sposób władzy górniczej o zamierzonym przez siebie rozpoczęciu robót, albo też rozpocznie roboty przed upływem właściwego terminu, karany będzie grzywną do pięciuset zł.

Art. 247. Kto wbrew postanowieniom artykułów 144 i 145 rozpocznie, względnie będzie prowadził ruch zakładu górniczego czy pewnej jego części bez zatwierdzonego na dany okres czasu planu ruchu, względnie przed upływem przewidzianego w ustępie 3 art. 145 miesięcznego terminu, karany będzie grzywną do pięciuset zł.

Art. 248. Kto wbrew postanowieniom art. 146 odstąpi od zatwierdzonego planu ruchu bez uzyskania zatwierdzenia odnośnych zmian w planie, z wyjątkiem wypadku, przewidzianego w pierwszym zdaniu ustępu 2 tegoż artykułu, karany będzie grzywną do tysiąca zł.

Art. 249. Kto nie uczyni zadość ciężącemu na nim w myśl postanowienia ustępu 2 art. 146 obowiązkowi zawiadomienia o zmianach, dokonanych w zatwierdzonym planie ruchu, karany będzie grzywną do tysiąca zł.

Art. 250. Kto nie stosuje się do postanowień wydanych na podstawie artykułów 147, 148 i 149 przepisów co do prawidłowego i bezpiecznego prowadzenia zakładów górniczych i co do nabywania, przechowywania i używania materiałów wybuchowych, ulegnie karze aresztu na czas do trzech miesięcy, lub karze grzywny do trzech tysięcy zł, albo obu tym karom łącznie.

Art. 251. Kto nie stosuje się do zarządzenia władz górniczych wydanego na podstawie art. 196 lub ustępu 1 art. 198, ulegnie karze aresztu na czas do trzech miesięcy, lub karze grzywny do trzech tysięcy zł, albo obu tym karom łącznie.

Art. 252. Kto nie uczyni zadość ciężącemu na nim w myśl postanowienia art. 151 obowiązkowi niezwłocznego zawiadomienia władzy o grożącym niebezpieczeństwie, karany będzie grzywną do tysiąca zł.

Art. 253. Kto nie uczyni zadość ciężącemu na nim w myśl postanowienia art. 151 obowiązkowi niezwłocznego zawiadomienia władzy o zaszłym wypadku, karany będzie grzywną do pięciuset zł.

Art. 254. Kto wbrew postanowieniu ustępu 1 art. 152 nie stosuje się do zarządzeń władzy górniczej, wydanych w myśl przepisu ustępu 1 art. 200, ulegnie karze aresztu na czas do trzech miesięcy, lub karze grzywny do trzech tysięcy zł, albo obu tym karom łącznie.

Art. 255. Kto wbrew zarządzeniu okręgowego urzędu górniczego, wydanemu na podstawie ustępu 2 art. 200, nie wstrzyma ruchu zakładu górniczego, względnie pewnej jego części, karany będzie aresztem na czas do trzech miesięcy.

Art. 256. Kto bez uzasadnionego powodu nie uczyni zadość ciężącemu na nim w myśl postanowienia ustępu 2 art. 152 obowiązkowi dostarczenia robotników i środków pomocniczych, potrzebnych do przeprowadzenia akcji zapobiegawczej lub ratowniczej, karany będzie aresztem na czas do trzech miesięcy.

Art. 257. Kto bez uzasadnionej przyczyny nie uczyni zadość ciężącemu na nim w myśl postanowienia ustępu 4 art. 152 obowiązkowi udzielenia sąsie-

dniemu przedsiębiorstwu górniczemu niezbędnej pomocy dla akcji zapobiegawczej lub ratowniczej, karany będzie aresztem na czas do trzech miesięcy.

Art. 258. Kto nie uczyni zadość ciężącemu na nim w myśl postanowień art. 155 obowiązkowi zawiadomienia na miesiąc naprzód o zamierzonym wstrzymaniu ruchu zakładu górniczego, lub też w wypadku, przewidzianym w ustępie 2 rzeczzonego artykułu — obowiązkowi zawiadomienia o zarządzonym wstrzymaniu ruchu zakładu, karany będzie grzywną do tysiąca zł.

Art. 259. Kto nie uczyni zadość ciężącemu na nim w myśl postanowienia art. 156 obowiązkowi utrzymywania wyrobisk i urządzeń zakładu górniczego w stanie, zapewniającym bezpieczeństwo, względnie nie wykona odnośnych zarządzeń okręgowego urzędu górniczego, karany będzie grzywną do tysiąca zł.

Art. 260. Kto wbrew postanowieniom ustępu 1 art. 179 nie wykona zarządzeń okręgowego urzędu górniczego, wydanych celem zapobieżenia niebezpieczeństwu, jakim mogłyby zagrażać porzucone roboty górnicze, karany będzie grzywną do tysiąca zł.

Art. 261. Właściciel pola górniczego, który usunie obudowę wyrobisk wbrew orzeczeniu okręgowego urzędu górniczego, wydanemu w myśl ustępu 2 art. 179, karany będzie grzywną do pięciuset zł.

Art. 262. Kto wbrew zarządzeniu okręgowego urzędu górniczego, wydanemu na podstawie art. 186, nie zaniecha eksploatacji przynależnego do gruntu minerału, karany będzie grzywną do tysiąca zł.

Art. 263. Winny któregokolwiek z przestępstw, przewidzianych w artykułach 229 do 262, jeżeli pomimo dwukrotnego ukarania grzywną przestępstwo to w dalszym ciągu popełnia, karany będzie aresztem na czas do trzech miesięcy.

Art. 264. (1) O nałożeniu grzywny okręgowy urząd górniczy, zawiadamia ukaranego pisemnie z dołączeniem odpisu protokołu swego odnośnego dochodzenia (art. 225).

(2) Władza, wymierzająca karę, winna na wypadek nieściągalności grzywny oznaczyć w orzeczeniu karnem karę aresztu zastępczego według słusznego uznania, jednak nie powyżej 6 tygodni.

Rozdział III.

O karach sądowych.

Art. 265. (1) Kto, nie będąc do tego uprawnionym, wydobywa podlegający woli górniczej lub zastrzeżony na rzecz Państwa minerał na przestrzeni na której własność górnicza co do tego minerału została nadana czy to Państwu, czy innej osobie, karany będzie aresztem na czas do trzech miesięcy.

(2) Jeżeli przytem wydobyte prowadzone było przy pomocy specjalnych przyrządów lub urządzeń, winny ulegnie karze więzienia na czas do sześciu miesięcy.

(3) Jeżeli jednak wydobywanie bezprawne nastąpiło tylko skutkiem niedbalstwa lub nieogłędności przy eksploatacji własnego pola górniczego lub przy wydobywaniu na własnym gruncie przynależnego do gruntu minerału, natenczas winny ulegnie karze grzywny do pięciuset zł.

Art. 266. (1) Kto, nie będąc do tego uprawnionym, wydobywa zastrzeżony na rzecz Państwa minerał na przestrzeni, na której własność górnicza co do tego minerału nie została jeszcze nikomu nadana, lub wydobywa minerał, który na danej przestrzeni stanowi przedmiot regalu górniczego, przysługującego osobie prywatnej z mocy szczególnego tytułu prawnego, karany będzie aresztem na czas do jednego miesiąca.

(2) Jeżeli przytem wydobyte prowadzone było przy pomocy specjalnych przyrządów lub urządzeń, winny ulegnie karze więzienia na czas do trzech miesięcy.

(3) Jeżeli jednak wydobywanie bezprawne nastąpiło tylko skutkiem niedbalstwa lub nieogłędności przy eksploatacji własnego pola górniczego lub przy wydobywaniu na własnym gruncie przynależnego do gruntu minerału, natenczas winny ulegnie karze grzywny do pięciuset zł.

Art. 267. (1) Kto, nie będąc do tego uprawnionym, wydobywa podlegający woli górniczej minerał na przestrzeni, na której własność górnicza co do tego minerału nie została nikomu nadana, lub minerał, co do którego na danej przestrzeni nie przysługuje nikomu, z mocy szczególnego tytułu prawnego, regał górniczy, karany będzie grzywną do tysiąca zł.

(2) Jeżeli przytem wydobyte prowadzone było przy pomocy specjalnych przyrządów lub urządzeń, winny ulegnie karze aresztu na czas do trzech miesięcy.

(3) Jeżeli jednak wydobywanie bezprawne nastąpiło tylko skutkiem niedbalstwa lub nieogłędności przy eksploatacji własnego pola górniczego lub przy wydobywaniu na własnym gruncie przynależnego do gruntu minerału, natenczas winny ulegnie karze grzywny do pięciuset zł.

Art. 268. W wypadkach, przewidzianych w ustępach 2 i 3 art. 265, w ustępach 2 i 3 art. 266 i w ustępach 2 i 3 art. 267, sąd jednocześnie z orzeczeniem kary więzienia, aresztu czy grzywny może orzec uniezdanie do użytku, zniszczenie lub konfiskatę na rzecz Skarbu Państwa specjalnych przyrządów i urządzeń, przy pomocy których było prowadzone bezprawne wydobyte minerałów, bez względu na to, czy przyrządy te i urządzenia stanowią własność skazanego, czy też osoby trzeciej.

Art. 269. Kto wbrew postanowieniu ustępu 3 art. 165 używa bezprawnie tytułu „mierniczego gór-

niczego“, ulegnie karze aresztu do sześciu tygodni, lub karze grzywny do tysiąca zł. albo obu tym karom łącznie.

Art. 270. Kto względem swego pracownika stosuje represje z powodu należytego wykonywania obowiązków, ciężących na pracowniku w myśl postanowień niniejszego prawa i wydanych na jego podstawie rozporządzeń i zarządzeń władz górniczych, ulegnie karze aresztu na czas do trzech miesięcy, lub karze grzywny do trzech tysięcy zł., albo obu tym karom łącznie.

Art. 271. (1) Na obszarze, na którym obowiązuje ustawa karna z 1852 r.:

1. zamiast więzienia orzeka się ścisły areszt.
2. czyny zagrożone aresztem lub tylko grzywną, są wykroczeniami, czyny zaś zagrożone ścisłym aresztem — występkami.

(2) Na obszarze, na którym obowiązuje kodeks karny z 1871 r.: zamiast aresztu powyżej sześciu tygodni orzeka się więzienie.

Dział XIII.

POSTANOWIENIA PRZEJŚCIOWE.

Rozdział I.

Postanowienia ogólne.

Art. 272. (1) O ile prawo niniejsze wyraźnie inaczej nie stanowi, zgłoszenia górnicze (zgłoszenia, prośby o nadanej), podania, dotyczące scalenia, wymiany, podziału lub zrzeczenia się pól górniczych, i wszelkie inne podania, wymagające załatwienia w drodze administracyjnej, złożone przed wejściem w życie niniejszego prawa, lecz jeszcze nie załatwione ostatecznie, będą rozpatrywane i załatwiane podług przepisów właściwych terytorjalnie ustaw górniczych, obowiązujących w chwili składania tych zgłoszeń, względnie podań, wraz ze wszystkimi późniejszymi zmianami i uzupełnieniami rzeczonych przepisów.

(2) Wszelako odwołania od orzeczeń, wydanych na podstawie §§ 11, 15 i 27 pruskiej ustawy górniczej, które do chwili wejścia w życie prawa niniejszego nie były rozstrzygnięte przez wydział górniczy, ulegają przekazaniu Kolegium Górniczemu, które wydaje w tych sprawach orzeczenie podług przepisów pruskiej ustawy górniczej.

Art. 273. (1) Roboty poszukiwawcze, które zostały rozpoczęte przed wejściem w życie niniejszego prawa w miejscach wskazanych w art. 5 i 6, mogą być prowadzone w dalszym ciągu, nie dłużej jednak, niż do dnia 31 grudnia 1934 roku, i o ile tylko, o ile prowadzenie ich we wspomnianych miejscach było dopuszczalne w myśl postanowień, obowiązujących w chwili rozpoczęcia robót.

(2) Pozatem do poszukiwań górniczych mają zastosowanie postanowienia działu II niniejszego prawa, o ile przepisy działu niniejszego wyraźnie inaczej nie stanowią.

Art. 274. (1) Na obszarach, na których przed dniem 1 stycznia 1932 roku nie było obowiązującym prowadzenie dzienników wiertniczych i profili otworów wiertniczych, powinny być w ciągu najdalej trzech miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszego prawa sporządzone, wraz z odpowiednimi objaśnieniami, profile wykonanych do tego czasu części otworów, rozpoczętych przed pomienioną datą i nie zaniechanych.

(2) Jeżeli roboty w otworze wiertniczym, zaniechany przed dniem 1 stycznia 1932 roku, wznowione zostaną po wejściu w życie niniejszego prawa, profil wykonanej poprzednio części otworu wraz z objaśnieniem powinien być sporządzony przed przystąpieniem do dalszego pogłębiania.

Art. 275. (1) Na obszarach, na których przed dniem 1 stycznia 1932 roku prowadzenie planów wykonywanych robót górniczych nie było wogóle dla pewnych robót przewidziane, plany robót, wykonanych przed powyższą datą, powinny być sporządzone w ciągu najdalej sześciu miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszego prawa. Sporządzenie planów dawnych robót, które były wykonane w zakładach górniczych, zamkniętych przed wejściem w życie niniejszego prawa, jako też w polach, całkowicie już odbudowanych, nie jest wymagane, o ile plany te nie okażą się niezbędnymi ze względów bezpieczeństwa.

(2) Na obszarach, na których przed dniem 1 stycznia 1932 roku obowiązywały przepisy co do prowadzenia planów wykonywanych robót górniczych, odmienne od postanowień artykułów 157 do 159, pomienione plany mogą być prowadzone według przepisów dotychczasowych najdalej do dnia 31 grudnia 1933 roku.

Art. 276. (1) W okresie czasu do dnia 31 grudnia 1934 roku plany wykonanych robót górniczych i inne prace miernicze, które w myśl postanowień niniejszego prawa powinny być wykonywane przez mierniczych górniczych albo też przez mierniczych przysięgłych, uprawnionych do tego na zasadzie art. 163, mogą być również sporządzane przez osoby, które je wykonywały przed wejściem w życie niniejszego prawa, będąc do tego uprawnionymi przez obowiązujące ówczesne przepisy.

(2) Postanowienie ustępu 1 nie stosuje się do planów sytuacyjnych pól górniczych żądanych (art. 33) i pól górniczych scalonych (art. 58) oraz planów podziału pól górniczych, względnie wymiany części pól (art. 62). Plany takie mogą być sporządzane wyłącznie przez osoby, uprawnione do wykonywania zawodu mierniczego górniczego w myśl postanowień artykułów 160 do 171 niniejszego prawa.

Art. 277. (1) Na obszarach, na których przed dniem 1 stycznia 1932 roku obowiązywały przepisy co do przedstawiania władzom górniczym, odmienne od postanowień artykułów 144 do 146, przedstawia-

nie planów powinno być w ciągu najdalej sześciu miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszego prawa dostosowane do wymagań tego ostatniego pod względem terminów i sposobu przedstawiania objętych planami okresów czasu i samego zakresu planów.

(2) Na obszarach, na których przed dniem 1 stycznia 1932 roku nie było obowiązkiem przedstawiania władzom górniczym planów ruchu technicznego zakładów górniczych, pierwsze plany powinny być przedstawione do zatwierdzenia w ciągu najdalej sześciu miesięcy od chwili wejścia w życie niniejszego prawa.

Art. 278. (1) Urzędnicy, wymienieni w ustępie 1 art. 201, którzy w chwili ogłoszenia niniejszego prawa byli właścicielami lub posiadaczami uprawnień górniczych, nabytych i posiadanych zgodnie z obowiązującymi poprzednio przepisami, powinni zawiadomić o tem niezwłocznie swoją bezpośrednią władzę przełożoną i zbyć swe uprawnienia w ciągu najdalej jednego roku od dnia wejścia w życie niniejszego artykułu.

(2) Urzędnicy, którzy w chwili ogłoszenia niniejszego prawa byli pełnomocnikami czy przedstawicielami właścicieli uprawnień górniczych lub przemysłowców górniczych, o ile nie zostali w charakterze tym zamianowani przez władzę państwową, powinni pełnomocnictwa swe złożyć najdalej w ciągu jednego miesiąca od dnia wejścia w życie niniejszego artykułu.

(3) W razie niezastosowania się urzędnika do postanowień ustępów 1 i 2 zostają zastosowane przepisy artykułów 54 do 56 ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej (Dz. U. R. P. Nr. 21, poz. 164).

Art. 279. Jeżeli którykolwiek z wymienionych w ustępie 3 art. 201 członków rodziny urzędnika był w chwili ogłoszenia niniejszego prawa właścicielem lub posiadaczem własności górniczej (nadania górniczego, miary kopalnianej, miary dziennej, przymiaru), urzędnik powinien zawiadomić o tem niezwłocznie swą bezpośrednią władzę przełożoną.

Rozdział II.

Postanowienia szczególne dla obszarów województw krakowskiego, lwowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego oraz powiatów cieszyńskiego i bielskiego województwa śląskiego.

Art. 280. (1) Ogólne pozwolenia do poszukiwań górniczych, udzielone przed dniem 1 stycznia 1932 roku na podstawie §§ 14 i następnym austriackiej Powszechnej Ustawy Górniczej z dnia 23 maja 1854 r. (Dz. U. P. A. Nr. 146), nie mogą być nadal przedłużane po wejściu w życie niniejszego prawa i gasną z upływem terminu, do którego ostatnio były przedłużone.

(2) Postanowienie ustępu 1 nie dotyczy pozwoleń, na których były oparte niewygaste w dniu 31 grudnia 1931 roku wyłączości górnicze, lecz tylko

w stosunku do obszaru, pokrytego temi wyłącznościami.

(3) Po wejściu w życie niniejszego prawa nowe wyłączności górnicze nie mogą być zgłaszane.

Art. 281. (1) Pozwolenia na poszukiwania górnicze, udzielone przed dniem 1 stycznia 1932 roku, a nie wygasłe jeszcze, mogą być na obszarach, pokrytych wyłącznościami, przedłużane nadal z roku na rok na dotychczasowych zasadach, zgodnie z postanowieniami austriackiej Powszechnej Ustawy Górniczej, nie dłużej jednak, jak do dnia 31 grudnia 1946 roku.

(2) O ile niniejsze prawo i inne ustawy obowiązujące nie przepisują w pewnych warunkach wcześniejszego wygasania wyłączności górniczych, wyłączności, oparte na wspomnianych w ustępie 1 pozwoleniach, pozostają w mocy tak długo, jak długo ważne będą same pozwolenia.

Art. 282. (1) Do poszukiwań, prowadzonych na podstawie przewidzianych w artykułach 280 i 281 pozwoleń, mają nadal zastosowanie następujące przepisy austriackiej Powszechnej Ustawy Górniczej:

1. postanowienia §§ 38 i 39 o przeniesieniu praw poszukiwawczych i o księgach poszukiwawczych:

2. postanowienia §§ 170 lit. b., 173, 174 do 181, 241, 242, 251 i 252 o stałym ruchu w wyłącznościach i o wygaśnięciu prawa poszukiwania górniczego

oraz postanowienia rozporządzenia austriackiego Ministerstwa Handlu i Gospodarstwa Społecznego z dnia 14 czerwca 1862 r. (Dz. U. P. A. Nr. 38).

(2) Ponadto mają do poszukiwań górniczych zastosowanie postanowienia art. 273 niniejszego prawa.

Art. 283. (1) Odkrycie minerału w wyniku poszukiwań górniczych, prowadzonych zgodnie z postanowieniami artykułów 280 i 282, jak również w wyniku poszukiwań, przeprowadzonych przed wejściem w życie niniejszego prawa, daje podstawę do uzyskania własności górniczej na zasadzie postanowień §§ 34 do 37, 40 i 42 do 75 austriackiej Powszechnej Ustawy Górniczej z dnia 23 maja 1854 r. ze wszystkimi późniejszymi ich zmianami i uzupełnieniami, przy uwzględnieniu wszelako zastrzeżeń, przepisanych w ustępach 2 i 3 artykułu niniejszego i w artykułach 284 do 291.

(2) Uprawnienie, przewidziane w ustępie 1, przysługuje posiadaczowi wyłączności górniczej złożone zostanie przed dniem 1 stycznia 1947 roku. Jeżeli jednak odkrycie minerału będzie dokonane i podane wiadomości władzy górniczej przed dniem 1 stycznia 1947 roku, lecz nie zostanie przez władzę tę stwierdzone przed upływem 1946 roku, natenczas

wskazany powyżej termin mocy uprawnienia przedłuża się do ostatniego dnia tygodnia, następującego po dniu stwierdzenia odkrycia przez władzę górniczą.

(3) Właściciel miar kopalnianych, miar dziennych lub przymiarów ma do dnia 31 grudnia 1946 roku wyłączne prawo wydobywania nie tylko tego minerału, którego odkrycie stanowiło podstawę nadania własności górniczej, lecz także wszelkich innych minerałów „zastrzeżonych“ w rozumieniu § 3 austriackiej Powszechnej Ustawy Górniczej, znajdujących się w tych miarach, czy przymiarach, z wyjątkiem soli kuchennej, soli potasowych, magnezowych i borowych oraz solanek, zawierających sole sodowe lub potasowe. Postanowienie to stosuje się do miar przymiarów, zarówno nadanych przed dniem 1 stycznia 1932 roku, jak i nadanych na podstawie ustępu 1 niniejszego artykułu. Poczynając od dnia 1 stycznia 1947 roku, uprawnienie powyższe będzie ograniczone do tych tylko minerałów „zastrzeżonych“, które zostały odkryte przed dniem rzezonym, jeżeli przytem odkrycia były w przepisany sposób dokonane i przez władzę górniczą stwierdzone; w stosunku do pozostałych minerałów, podlegających na mocy niniejszego prawa woli górniczej, obszar, pokryty danymi miarami czy przymiarami, uznany zostanie za wolny i dostępny dla zgłoszeń na ogólnych zasadach.

(4) Przepisane w ustępie 3 ograniczenie co do soli potasowych, magnezowych i borowych nie ma zastosowania do już nadanych miar kopalnianych i przymiarów, jeżeli w danym polu czy w danym przymiarze sole rzeczne były odkryte przed dniem 1 kwietnia 1928 roku i jeżeli odkrycie to było zgłoszone we właściwym wyższym urzędzie górniczym przed dniem 1 lipca 1928 roku.

Art. 284. Poza Państwem może osoba inna uzyskać nadanie miar kopalnianych i przymiarów na podstawie odkryć soli potasowych, magnezowych lub borowych czy też solanek, zawierających sole potasowe, w tym tylko wypadku, jeżeli prośba o nadanie na podstawie odkrycia tych soli czy solanek była złożona przed dniem 1 lipca 1928 roku i jeżeli przytem samo odkrycie zostało dokonane przed dniem 1 kwietnia 1928 roku.

Art. 285. (1) Posiadacz wyłączności górniczej ma prawo, prosząc o nadanie, rzec się uprawnieniom, przysługujących mu na mocy artykułów 283 i 284, i żądać nadania własności górniczej nie na zasadzie postanowień austriackiej Powszechnej Ustawy Górniczej, lecz zgodnie z postanowieniami prawa niniejszego — jedynie co do minerału odkrytego. W tym wypadku stosuje się przepisy artykułów 22 do 56 niniejszego prawa, z wyjątkiem drugiego zdania ustępu 1 art. 30; żądane pole górnicze nie może wszelako nakryć pól zastrzeżonych (§§ 34 do 37 austr. Powsz. Ust. Górniczej), przysługujących innym posiadaczom wyłączności górniczych, o ile zainteresowani inaczej się nie umówili.

c. d. n.

Węgiel brytyjski.

Arnold Sarjusz Makowski — Warszawa.

Ciąg dalszy.

III. Znaczenie węgla kamiennego dla historycznego rozwoju Wielkiej Brytanji.

Nic nie wykazuje w tak wielkim stopniu kulturalnego wpływu węgla, jak porównanie z czasami, poprzedzającymi rozwój kopalnictwa węglowego w drugiej połowie XVIII wieku. Stan kultury europejskiej wówczas nie przewyższał poziomu, osiągniętego przez narody starożytne greków, rzymian, egipcjan przed ich upadkiem. Siedem cudów świata starożytnego (piramidy, kolos rodoski, latarnia wyspy Pharos i inne) pozostawały cudami i dla owych czasów, tracąc to znaczenie dopiero wobec cudów techniki nowożytnej. Potrzebne do użytku rzeczy wyrabiano w ograniczonej ilości w domu, albo dostawano od rękodzielników. Przedmioty, uważane dziś za niezbędne, były wówczas niedostępne, szczególnie dla mas, przeważnie pańszczyźnianych stojących na niskim stopniu kultury. Mydło zaliczano do przedmiotów zbytku, kawa w wielu państwach była zabronionym zbytkiem. O ile wszystkie towary były mniej dostępne w stosunku do naszych czasów wykazuje porównanie wydajności pracy. Rękodzielnik przy krosnach domowych, pracując po 16-18 godzin na dobę, mógł w ciągu roku natkać 3000 — 4000 łokci płótna wówczas gdy pracując przy parowych krosnach fabrycznych po 10 godzin na dobę mógł natkać 30.000 łokci na rok. Przeróbka surówki na stał wymaga około 3-ch tygodni, przy procesie zaś bese-merowania wymaga 20 minut. Wyrobienie skóry wymagało dawniej 1 roku, dziś w garbarniach elektrycznych ten proces trwa 4 dni. Całego szeregu przemysłów i towarów przed 150 laty nie było wcale. Przewóz był b. ograniczony. Cena węgla w odległości kilku klm. od kopalni była kilkakrotnie większa niż na kopalni. O ileż pokolenie dzisiejsze żyje w warunkach kulturalniejszych niż dawniej, o ile jest bogatsze!

Bajeczny rozwój techniki, posługującej się węglem, w ciągu ostatniego wieku, staje się wtedy widocznym, jeżeli go porównamy z powolnością rozwoju przemysłu podczas stuleci ubiegłych, węgla prawie nie używających. Nigdy przed tem gospodarka nie była tak celowo i wysoko zorganizowana, jak od czasów gdy poczęła posługiwać się energią węgla.

Dawniej energję dla przemysłu dostarczało drzewo; lasy trzeba było niemilosiernie. Niejednokrotnie się wydarzało, że dla braku drzewa rozmaite huty i fabryki były zatrzymywane lub przenoszone na inne miejsca. Szczególnie odczuwała ten stan rzeczy W. Brytanja której drzewostan w XVIII wieku był już znacznie nadwyrężony i gdzie były wydawane rozmaite przepisy dla zabezpieczenia lasów na potrzeby budowy statków. W 1740 r. jeszcze wszystkie 59 wielkich pieców angielskich szły na węglu drzewnym. W 1788 r. istnieje 24 pieców na węglu drzewnym i 53 na koksie. W 1796 r. już wszystkie piece idą na koksie, wówczas gdy w innych krajach (Górny Śląsk,^{*)} Rosja, Stany Zjednoczone i inne) jeszcze długo w ciągu XIX wieku węgiel drzewny był w użytku dla wielkich pieców.

Okres drugiej połowy XVIII i początku XIX wieków był świetnym okresem zastosowania węgla kamiennego do potrzeb rozwijającego się przemysłu

i wynalazków technicznych w W. Brytanji, która stwarzała przez to sobie podwaliny swojej potęgi światowej. W 1720 r. zastosowuje Darby węgiel kamienny do topienia żelaza, 15 lat później otrzymuje on koks z węgla, a wkrótce potem udaje mu się otrzymać laną stal. James Watt (ur. 19-I-1736, um. 25-VIII-1825 r.) wynajduje pompę parową, a następnie przy pomocy przemysłowca Boultona maszynę parową. Kopalnie brytyjskie mogły teraz być należycie odwadniane, czego przed tem, nie zważając na użycie wielkiej ilości koni i ludzi często osiągnąć nie były w stanie. Maszynę parową zastosowywać poczęto do rozmaitych celów w technice; swój zwycięski pochod kulturalny po świecie rozpoczęła ona szczególnie po zastosowaniu jej przez Jerzego Stephensona w 1812 r. do zmontowania pierwszej lokomotywy; a w 1825 r. pierwsza kolej żelazna, łącząca tereny węglowe z portem morskim pomiędzy Stocktonem i Darlingtonem zapoczątkowała nową erę w komunikacji światowej. Takie same epokowe znaczenie miało zbudowanie w 1807 r. przez Fultona, idącego śladami mniej szczęśliwych wynalazców, Hull'a, Perier'go i Fitch'a, statku parowego z maszyną Boulton-Watta w 1811 r. rozpoczęła się w Anglii budowa statków, a w 1815 r. rozpoczęto niemi regularną komunikację morską pomiędzy głównymi portami.

Nie sama idea maszyny parowej stworzyła przewrót epokowy, lecz połączenie potrzebnej wiedzy, idei, środków do jej wykonania i zapotrzebowania na maszynę. Idea maszyny parowej była rozwijana już 2000 lat przed jej skutecznieniem przez Herosa'a z Aleksandrii. Tytan ducha Leonardo da Vinci zostawił dokładny szkic potężnej armaty, poruszanej siłą pary i zajmował się problematem wprowadzenia w ruch statków i pomp za pomocą tej siły. Papin 100 lat przed Watt'em i wielu innych ludzi zajmowało się temi ideami, skutecznienie których nastąpiło dopiero w wieku węgla po poprzednim pokonaniu całego szeregu technicznych przeszkód.

Już w 1810 r. uboga w lasy W. Brytanja posiada 5000 maszyn parowych w życiu gospodarczem, wówczas gdy znacznie zasobniejsze w lasy Francja i Niemcy liczą wtedy tych maszyn u siebie l-sza 200, 2-gie około 200. Węgiel kamienny dał możność W. Brytanji użycia tych maszyn, a z ich pomocą wyprzedzenia na polu ekonomicznym i politycznym swych współzawodników.

Zastosowanie węgla do użytku znanem jest od czasów starożytnych. Według Teofrasta (ok. 315 r. przed Chryst.) węgiel już wówczas był używany przez kowali. Rzymianie podczas podboju Brytanji znajdowali tam węgiel na wychodniach pokładów i używali jako paliwo, co jest dowiedzionem przez rozkopanie pewnej rzymskiej łazienki. Według danych jednej chroniki z Peterborough z 852 r. po Chr. pewien lennik musiał dostarczyć 12 ładunków węgla, więc wówczas już węgiel był w użyciu w Brytanji. Wiadomo, że w Sheffield okolo 1183 r. używano węgla kamiennych dla kuźni, a w roku 1239 Henryk II udziela mieszkańcom Newcastle na rzecz Tyne koncesji na wydobycie węgla z kopalni tego terenu, które już wówczas były tam znane w znacznej ilości.

^{*)} Na kontynencie pierwszy wysoki piec pędzony koksem zbudowany został w Gliwicach na Śląsku w r. 1795 (Red.).

Najstarsze kopalnie węgla kamiennego w Europie środkowej są prawdopodobnie w okolicy Zwickau w Saksonji (Zwickau — Aue des Zwicz, przekręcone Znicz, słowiański bóg ognia*) na ziemiach wymarłych, lub ziemczonych dawnych wendów. Kopalnictwo tu istniało prawdopodobnie już w X wieku po Chrystusie, lecz w kronikach wspomina się o niem w 1348 r. W okolicach Akwisgranu (Aachen) mnisi augustyńscy zapoczątkowali wydobycie węgla w 1113 r. W zagłębiu Ruhr'y podług Fischer'a kopalnictwo węglowe liczy co najmniej 600 lat, lecz nie było regularnem. W zagłębiu Saary rozpoczęto wydobywać węgiel w 1529 r. Na Śląsku Dolnym jeszcze przed 30-letnią wojną w XVI wieku, na Śląsku Górnym założono jedną z pierwszych kopalń w 1754 r. około Kostuchny. W opisie Polski z 1659 r. wspomina Cellary, że pod Tenczynkiem znajdują się „carbones fossiles“. Kopalnictwo węglowe rozwinęło się tu pod koniec XVIII wieku, w Czechach w drugiej połowie XV wieku, w Belgji w biskupstwie Liège podług kroniki, węgle kamienne znaleziono w 1192 r. We Francji węgiel wydobywano już w roku 1321 w dolinie Loire'y. W Hiszpanji poczęto wydobycie węgla w połowie XVIII wieku. W Stanach Zjednoczonych, dziś największym producencie węgla na świecie, rozpoczęto jego wydobycie najpóźniej ze wszystkich państw; w roku 1820 dobywano tam tylko 350 ton węgla kamiennego. W Chinach i Japonji użyteczność węgla kamiennych znaną była jeszcze w średniowieczu.

Ciekawe, że w wiekach średnich przy wielkiej obfitości lasów, węgle kamienne, chociaż znane, nie były lubiane. W roku 1306 wyższa władza budownicza za króla Edwarda I wydała zakaz spalania węgla kamiennych wskutek ich przykrewj woni i dymu. Lecz później węgiel kamienny jest coraz więcej używany

na opał w Londynie i za czasów Karola I-go użytek ten staje się ogólnie rozpowszechnionym.

Do początku XVII w. wydobycie węgla kamiennego w Brytanji szło za pomocą robót odkrytkowych i sztolni. Czasami zbierano w dość znacznej ilości kawałki węgla, wymytego morzem z pokładów węglowych, skąd pochodzi nazwa „sea coal“. Górnicy węglowi tworzyli rodzaj cechu „Hostmen Company“. Na początku XVII wieku ilość górników była 46, a wydobycie dzienne, przypadające na 1-go górnika dochodziło do 150 centnarów, a czasem także więcej. Tak znaczny urobek przypisać należy dogodnym geologicznym warunkom odbudowy, które podług przypuszczeń Sombarta w XV i XVI wiekach były jeszcze znane lepsze, ponieważ węgiel z biegiem czasu wydostaje się coraz trudniej z coraz to większej głębokości. Urobek dzienny górnika dzisiejszego, uzbrojonego we wrębarki i inne maszyny nie wiele się różni od ówczesnego. Gorzej było z odstawą. Podług opisu pewnego przedsiębiorcy szkockiego około 1800 r. podczas pracy górnika na dole, żona i córka jego wynosiły po drabinach węgiel w koszach na górę. Dawniej prowadzeniu robót górniczych na większej głębokości przeszkadzała woda. Kopalnie były odwadniane ręcznie kubłami, co wymagało wielkiej ilości robotników dla odwadniania. Zanotowano udział do 600 robotników, zajętych odwadnianiem jednego szybu. Problem ten został, jak widzieliśmy przedtem, rozwiązany przez zastosowanie pompy parowej Watt'a co dało możność prowadzenia robót na większej głębokości i przyczyniło się do ogromnego rozwoju górnictwa węglowego. Rozwój kolejek do dostawy węgla, biegnących pierwotnie po szynach drewnianych, doprowadził w Brytanji i do zbudowania pierwszych kolei żelaznych na świecie.

Stare polskie pieśni górnicze.

(do art. p. t. tytułem p. inż. F. Piestraka „Technik“ roczn. I. nr. 12 i roczn. III. nr. 23).

W uzupełnieniu powyższych artykułów dodaję, że prócz nastrojowego wiersza Kazeta mamy również piękną modlitwę górników, napisaną w latach 80-tych ubiegłego stulecia przez znanego literata i technologa Gamastona, zamieszczoną przez Zofję Bukowiecką w jej powieści p. t. „Historja o Janku górniku“.

Wzruszające jej strofy brzmią jak następuje:

MODLITWA GÓRNIKÓW.

Boże! — gdzie słońce Tve nigdy nie świeci,
Tam się spuszczaemy — w głąb ziemi;
Tu zostawiamy żony i dzieci,
Jak ojciec, czuwaj nad niemi!

Przyjmij żal skruchy, przyjmij lzy pokuty
Odpuść, ach! odpuść nam, Boże.
Idziem, gdzie w strasznej głębi szyb wykuty
Otwarty grobem być może.

Otul nas, Panie, skrzydłem Twojej pieczy,
Odwroć niepokój i troski;

Tyś sam na pracę skazał ród człowieczy, —
Spełniamy wyrok Twój Boski.

O, wlej nam miłość, wlej ducha zgody,
Chęć wsparcia w każdej potrzebie;
Idziem na wspólne losy i przygody,
Więc bądźmy braćmi dla siebie.

Daj by ten węgiel, któryś lask Twych cudem
W wnętrzościach ziemi był złożył,
Naszym poczciwym wydobyty trudem
Wdzięczność Ci świata pomnożył!

O, czuwaj, Panie! czuwaj nad wszystkiemi,
Wlej dobroć w serca zwierchników,
Błogosław znojom oracza na ziemi,
Pod ziemią — pracy górników!

*) Podług danych zamieszczonych w „Handwörterbuch der Naturwissenschaften“. Bd. V str. 811. Jena 1914.

Podczas swej praktyki na kopalni Milowice, niżej podpisany, mieszkając przy rodzinie górniczej, słyszał każdego dnia przytoczoną modlitwę, odmawianą chórem przed wyjściem głowy rodziny na „szychtę“.

Co do twierdzenia, że „pieśni górnicze nastrojone są na nutę wesołą“, to nie mogę zgodzić się na to, gdyż przykłady wskazują, że bodaj czy nie większość pieśni jest poważna, o formie elegijnej jak np.:

„O Święta Barbaro zlituj się nademną,
Żebym nie pozostał pod tą ziemią ciemną,
Żona by płakała i dzieci płakały,
Że swojego ojca śmierci nie widziały“.

Dodać trzeba, że św. Barbara jest nie tylko Patronką artylerzystów, ale przede wszystkim saperów, którzy, jak to wykazałem w „Żołnierzu Polskim“ żywią szczególny kult do naszej Patronki, uwielbiając ją w wielu nastrojowych pieśniach. Niżej podpisany ogłosił już drukiem sporo pieśni górniczych m. in. w „Kurierze Zachodnim“ z dn. 7-VI-29 artykuł p. t. „Pieśni górników Zagłębia Dąbrowskiego“ oraz jako owoc długoletnich zbierań ogłasza obecnie „Pieśni i legendy górnicze“. Na podstawie obserwacji muszę stwierdzić, że tradycja górnicza święci swój żywot li tylko na kopalniach: Paryż, Koszelew i Milowice.

Ludwik Łakomy.

Wyższy Urząd Górniczy
w Katowicach

Statystyka górnicza węglowa

za miesiąc grudzień 1930 r.

(Cyfry przybliżone)

L. p.	P r z e d m i o t	Jednostka	Okręgowy Urząd Górniczy				Cały obwód Wyższego Urzędu Górniczego w Katowicach	L. p.
			Katowice	Król. Huta	Rybnik	Tarn. Góry		
1	Ilość kopalń w ruchu	objektów	21	19	10	3	53	1
2	Wydobycie węgla	ton	925.618	870.670	549.259	151 740	2,497,287	2
3	Ilość robotników	osób	30.244	26 331	20,140	4,272	80,987	3
4	Ilość dni roboczych	dni	23	23	23	23	23	4
5	Przepracowano	„	21	21	22	22	21	5
6	Strajkowano	„	—	—	—	—	—	6
7	Wydobycie dzienne	ton	44.077	41 460	24,066	6,897	118,913	7
8	Ilość dniówek odrobionych	dniówk	633 362	559 640	445,376	92,895	1,731,273	8
9	Wydajność na dniówkę odrobioną	kg.	1 461	1 556	1,233	1,633	1 442	9
10	Zbyt węgla w kraju	ton	514.784	508.246	317,671	82,397	1,423,098	10
11	Zbyt węgla zagranicę	„	341.400	396 848	218,629	55,254	1,015,131	11
12	Zbyt węgla wogóle	„	859 184	905,094	536,300	137,651	2,438,229	12
13	Zapasy na zwalach	„	384.146	231,262	222,274	91,537	929,219	13
14	Zarobki w sumie	zł.	7,285 491	6,470,064	4,783,834	997,128	19,536,517	14
15	Średni zarobek miesięczny	„	241,46	245,66	238,43	233,03	241,63	15
16	Średni zarobek za odrobioną dniówkę	„	10,89	11,21	10,34	10,64	10,84	16
17	Kwota zarobku w tonie węgla	„	7,49	7,29	8,44	6,72	7,58	17
18	Zużycie materiałów wybuchowych*)	kg	102,771	110,288	58,990	25,915	297 964	18
19	Zużycie mat. wybuch. na tonę węgla	gr.	111	127	107	171	119	19
20	Zużycie drzewa	m ³	17 568	19,066	14,227	2,731	53,592	20
21	Zużycie drzewa na tonę węgla	„	0,019	0,022	0,026	0,018	0,021	21
22	Brak wagonów	ton	—	—	—	—	—	22
23	Wypadków śmiertelnych	wypadk.	3	6	2	—	11	23
24	Wypadków ciężkich**)	„	15	7	7	2	13	24
25	Wypadków śmiert. na 1000 t. wydob.	„	0,003	0,007	0,004	0,000	0,004	25
26	Wypadków ciężk. na 1000 t. wydob.	„	0,016	0,008	0,013	0,013	0,012	26
27	Wypadków śmiert. na 1000 dniówek	„	0,005	0,011	0,004	0,000	0,006	27
28	Wypadków ciężk. na 1000 dniówek	„	0,024	0,013	0,016	0,022	0,018	28
29	Ilość urzędników technicz. na kop	osób	1.359	1,085	737	203	3,384	29
30	Ilość urzędników biurowych na kop.	„	704	467	363	112	1,646	30
31	Ilość urzędników ogółem***) na kop	„	2.063	1,552	1,100	315	5,030	31

*) litr płynnego powietrza liczono za 1 kg. materj. wyb. powietrznego.

**) ciężkie wypadki są takie, które powodują niezdolność do pracy ponad 13 tygodni.

***) W tem obcokrajowców 38+25+26+14=103, ubyło zatem: 1-4+1+0=-4.

Uwaga: Kwoty pieniężne i zarobki (brutto) za miesiąc ubiegły wedle ostatecznej wypłaty w mies. sprawozdawczym. J. CH